

VIARVE

N:5

Petseri Ühisgümnaasiumi eesti-osakonna
Õppur-Ühingu aegkiri

WIRWE

- M. Alekfa: Seitfe luuletuft.
M. Alekfa: Maailma wari. Nowell.
E. Kull: Neet p o e g. Nowell.
E. Flufs: Tahtekaswatamisest. Artikkel.
G. Leitmann: Aeg. Artikkel.

WIRWE

Trükit

K. o.-ü. „Tähe“ trükikojas, Petferis

200 eks.

MCMXXVI

Paastukuu

V

Seitse luuletust.

Kadumaalaul.

On saatus sulle olnud karm,
 find matnud orjöö.
 Su päralt minu laul, mu arm,
 su päralt mina, minu töö.
 Siin paistku wabadusewöö,
 oo Gestimaa, mu arm!

Mul armsad on su metsad, mäed,
 su sinijärwed, weed.
 Mind hoiawad su armukäed —
 mu südame su rõõmsaks teed,
 ma haige siis, kui wõetaks need.
 Sind kaitsku taewawäed!

Meil pole Alpe, puudub kuld,
 on kehwa me põllupind,
 kuid armsam neist on meie muld.
 Me maa on nagu emarind,
 kes armul söödad, joodab mind
 ja heidab hinge tuld.

Ei hirmuta mind haud, ei surm,
 kui wajad abi sa,
 waid olgu waba meie nurm:
 kas pole sedita wäärind ta!
 Ma oma ihu hingega
 find kaitsen, kaogu turm!

Siin Iehwi wabaduselipp
 me halli taewa all
 nii uhtelt! Munamäe tipp
 meil seisku sihiks ees; kui wall
 nii seisku meie mehed: tal,
 siis määrimatu lipp!

1925

Sauekt Munamäele.

So mötlik kogo mino otša kaije
 jo siis, kui olli tillofõnõ nigu wuun.
 So nimi sakõst oll' mo wäiko suun,
 ma möttõn suta sakõst juttu aije.

So otša sakõst ummi sammõ säije
 nii hää siin hullata oll' ütenuun.
 Siist pal'lo nätä oll', kui olli puun
 ka edimäne kõrd siist liina näije.

Müüd latsõpõlwõ ao' ammu lännü;
 ma pal'lo liinu, pal'lo mäki nännü,
 kuid ütski näist es olõ mul' nii hää.

So mõtša rasõmiilne kõhin waonu
 om mino hinge, säält tä'i olõ kaonu
 wiil nüüdki; perält so om mino süä.

1925.

Matu said ja puhke.

Ma pelgä üüse wäega wanna matust,
 tuuperäst kawwõst timäst müüdü lää;
 kui õndsäl hingel, kes om pääsnü patust,
 kui olõ müüdü saanu, mul nii hää.

Suukambre wana hirmu tegi mullõ,
seft wanakurat esi eläs sääl,
(nii üteli imä, kui tek' hirmu mullõ,)
 kes kolistas sääl kuuljakirstõ pääl.

Kui üüße unnas pini Mõtsatalon,
wai Nogopalon uigas kullifuu:
„Kes rüüt sääl müürü takan suurõn walon“
mul imä üteli „tuu om kuuljaluu“.

Es julgu inämb üüße wäl'lä minnä,
tuuperäst imä üteli kutsut sai;
kui rifsõ täl ma unõ, kutsõn sinnä,
sifs timä tii es egäford joht pai.

Kui saiße wanõmbas, sifs hirmgi kattõ,
sifs estki Nogopallo karja ai:
kui saiße mino karja palost kätte,
ma mõtsawahilt tõrõlda kah sai.

Ka warastime Nogopaloft lattõ,
kui esä rehetarõ katust lei;
tii kodo minnen ärä käest meil kattõ,
wõib-olla tuust, et sifs mii pattu tei.

Sifs julksi üle kuuljaaia läwe
joh astu ütfindä. Kon puhkas lell,
tuu hawwa man sifs unistaman käwe,
seft timäst mäletüs om mullõ hell.

Ma kuulsõ ütseford wanaimä juttu:
„Müüd lelläl Nogopalon hawwan hää“.
Ma üteli sifs: „Är' mingo õi wiil ruttu!“
kui üteli timä: „Pia täl järke lää.“

Rõrd talwõl wanaimä haigõs jääje
ja üteli: „Äig om tulnu minnä süst.“
Kui patja tälle pähütfile säije,
mu filmä tsilfsõwa sifs isuwüift.

Räe kuijonu pää pääle mulle pandsõ
ja ütel: Mis sa ikõd wannu luid,
aig hauda minnä, (mulle muso andsõ,
kon pal'lo iin joh armsit sõpru, muid".

Rui tõison tarõn kell kesküüd joh leije,
sifs kistu timä elolambin taht.
Ja lautfile nä' wanaimä weije —
Ma walwsõ kõif üü timä man kui waht.

Kõif tarõ täüs sifs olli kuusõldõhna,
seft lautfil puhas' wanaimä hää:
tats kätt tal' rinna pääle pantu, kõhna,
kuis rahuline oll' tä walgõ pää!

Tä firstu panti, külmä hauda kanti —
ja lüümä nakas rasõmiilne kell;
puust ristifene hawwa pääle panti.
Nüüd sai tä kohe tahtsõ, kon om lell. —

Sifs wiimäs kodo juuma, süümä minti.
„Kas kuulõd Ann, tuu kapist sijnä wiin!“
nii ütel esä, kes oll' jäänü winti,
„las undõtõtus saagu lein ja piin!“

„Üts haud om jälki rohkõmb Rogopalon“
nii mõtõl mino wäsfüw latfõpää.
Sifs kasti pääle waijo, süä palli walon:
siin ütfindä ma, külmän hawwan tä.

Tull' kewwäi, tälle pal'lo lille weije,
näist osa saiõ ammu-koolnu lell.
Ka imäga näil kääpä üles teije,
seft näide mäletüs mul kallis, hell.

„Kon noorõroho maa', meil minnä finnä
fõrd tulõ egäl,“ üteli imä Ann.
„Parhilla raha õi wiil kuigi minnä!“
ma esi mõtli hindän hawwa man.

Tuul hällitelli kõiwu kottal hawwa,
 tširt tširistelli koo osfa pääl,
 päiw naaratelli taiwan. „Restäs kawwa
 mii elopäiwä!“ ütli imäl sääl.

1923.

Ühele tütarlapsle.

Sa oled jüiski kõigist kenam,
 kui päiksekir su filmist pilk.
 Sind armastan ma kõige enam,
 sind ihkab iga weretilk.

Waid sinu nimi mulle püha
 kui preestril pühakuju, rist.
 Mu meeli, mõtteid waldad üha,
 tood hinge õnne imelist.

1926.

Reškäine.

Kell kesköötundi kloostitornis lööb,
 kui wõpatades awan filmad, ärkan.
 Mis oli see . . . mind hüüdis keegi? . . . Märkan:
 öö süsifilmil aknast tупpa sööb.
 Mu otsa kui üks koolja, kes tuln'd hauast,
 kuu koltund nägu läbi akna kaeb ;
 ta jüle pilk mu südamesse saeb
 kui terasfaag, mis lõikab läbi rauast.

Kuu aknale minu weab, waatan õue —
 kuuwalgel liugleb üfisk lind suur, must.
 Sa kuhu rändab, kaob, tulnud kust? —
 nii tekib küsimusi hinge, põue.

Mu elu samane — kus selle algus?
 Kui õine lind ma tulnud süngest ööst,
 taas neelab pimedus, kui väfind tööst ;
 tean ühte waid : ma kesktoht pimeduses, walgus

Ma ligi oma südant olen kannud
 ju kaua olemiseküsimust ;
 ei awa mulle keegi seda uft.
 Tean ühte waid : waim wangi kehha pandud.
 Wind weetlend elu sünge, õine pale :
 sest hing on pime süda walus, kurb.
 Kas olen tõeline, nii küsimuseurb
 taas pakatab, wõi unenägu wale ?

Siis tõstan tähti poole nukrad filmad
 ja palwuses siis risti panen käed.
 Do Mõistmatu, kes awaruste ilmad
 loond, kuule mind mu ahastust kas näed !
 Miks elu mulle emaihhu andsid,
 miks toitis piimal mind waid naiserind,
 miks waimu wangi inimihhu pandsid ;
 ja oleks wõinud luua kiwiks mind !

Mu ahastusekisa kustub nagu seebimull,
 sest keegi tand ei kuule ; aitab m's, et pärin
 ma elumötet, kui kõik lõpuks tühine ja null :
 ma seega ainult enda üdi, südant närin.
 Waid eemale siit warje riigist, mida loor
 paks teadmattuse warjab. Ära siit mu sööst !
 Siit tahaks kaduda kui meteor,
 mis praegu kukkus kolifedes ööst !

1925.

Õdangul.

Baat' päikseratas wajus merre, suri :
 kui määratu-suur tulikahi, ääs
 nii hõögub, põleb taewarannal lääś
 Kas sinu auks, oo Sundmatu, see uri ?

Täis kulda sädelewat me returi,
 mis puhkab waikselt nagu talwel jääś.
 Kui walendaja rätt, mis naise pääś,
 nii kiigub weispinnal üllit puri.

Pea kustub walgus, õdang tuleb maha ;
 lõõb helendama tähtist taewakumm,
 kuu fergib kollasena nagu waha.

Siis tõuseb merelt walge udulumm,
 mis matab horisondi enda taha.
 Öö awaneb mu ees nii sügaw, tumm.

1925.

Surnuaial.

Suur ristemets . . . haud ligistiku haa,
 neid pikki, risti lõikawad alleed.
 Siin äsja-maetud, mõned juba kaua
 siin puhkawad, neil käid on eluteed.

Siin fergib üles tore marmorsammas,
 ta otjas seisab uhkelt wäike rist.
 All hauas puhkab saks, küll mitte „lammas“ :
 ta õlal tõest rist wäike oli wiist.

All hauas forjušt ussid. waglad sõõwad,
 tast ainult peotäis põru järgi jääb.
 Ja roiskund kehast haisud üles lõõwad,
 mis matwad hinge, a'awad oksele.

Mis mullast wõet, see jälle saab kord mullaks,
 waid tärkab põrmust hauakünkal taim.
 Ei muutu würsti, vonni raibe kullaks,
 ehk küll tas elas kõrgilt-uhke waim.

Nüüd puhkus teil, nüüd saawutet teil taewas,
 kes olete läind igaweseks siit:
 kes elumerel s'itfid õnnelaewas,
 kuid samuti, kel elu tuliviit.

Meinhard Aleksa.

Maailma wari.

See sündis siis, kui Jeesus tuli teist korda maa pääle.

Rülm jõuluõdang saabus. Awaruste teras löi helendama wärisewaißt tähtist. Kuu tõusis külmamana ja werewana üle wäljade.

Jeesus astus ükfinda mööda talwist teed. Ta oli tulnud maapääle waa tama, mis tema äraoleku ajal on sündind. Ta oli riitetund nii, et teda ei tuntaks. Päälistaudsel waatlemisel wõis teda ennem mõneks rändawaks teehulguseks pidada. Ent ta nägu oli jäänd siiski endiseks. Ta kahwatand, hääsüdamlik nägu, ta sügawad sinised silmad, milles peegeldus häädus ja ausus, ta pikad walfjaskollased lokid, mis langesid falkadena ta kõrgele otjaesile, ta kurwameelne wõru ümber suu: kõik need olid jäänd muutmatuiks. Ent siiski oli ta tublisti wananend, ta käit oli õige aeglane. Tal oli juba pikk teekond seljataga, sellepärast olid ta jalad wäfind. Mitu korda pidi ta puhtama ja hinge haarama. Talle sõitsid järgi mitmed ta lumehed regedega, ent ükski neist ei wõtnud teda isegi ta palumise pääle reffe. Ainult naerdi ja hirwitati ta üle, sest arwati teda mõneks kaabakaks wõi hobusewargaks. Sarnane wastuwõtt inimestelt tegi ta südame kurwaks. Just nagu kahetuhanda aasta eestki! Ja kurwana ja wäsinuna jatkas ta oma teekonda.

Pärast tunnulist rännakut awardus ta ees suur lumine lagendik, mille teises ääres oli linn. Oli läänd hämaraks, sellepärast löid linnas lõffele tuhanded

elektrilambid, mille pinestawast helgist paisati linna kohale õisesse taewasse määratu õhkuw kuma, otsekui oleks sääl hiigla tulikahi. Ka hakkasid kumise ma künne wassfed kirikukellad, sest oli ju jõuluõdang. Ta meeoleu, mis oli rifut möödasõitwate hobusemeeste julmist sõnußt, tõusis kuuldes neid helisewaid kellu. Ta teadis, et see oli kõik tema auks. Ta ei olnud siiski liiwale külwand, ta seeme oli sattund inimeste wastuwõtlisku südamesse. Meelekibedus hobusemeeste wastu kadus, ta andis andeks neile nende mõtlematult õeld rumalad sõnad. Juba ta jõndis esimeste agulimajade wahela. Liikumine oli siin märksa suurem kui wäljas maanteel. Temast weeresid mööda mitmed autod, ees kaks tulist, helendawat silma. Siis nägi ta oma ees pimeduses kunnis suurt heledasti walgustet maja. Juba tänawalle kuuldis seest inimeste kisedamine ja trall. See oli kõrts. Wäsimusest, kuid osalt ka uudishimust aetuna astus ta sisse. Juba uksest kargas ta ninna teraw wiinaleht. Juba oli täis sinist piibusuitsu ja wingu, mis puhtast talwedhust tulles pani kõhima ja läkastama. Ent warsti harjus ta sellega. Ja nüüd awanes ta ees räpane pilt. Kõrtsituba oli täis rahwast: küll mehi, küll naisti ja isegi lauakõrguseid poisikesi leidus sääl. Kõik nad olid pärit töölise linnajaoßt. Enamjagu oli pääsend wast äsja tööst, sest paljuil olid seljas weel mustad ja määrdind tööriided. Muist neist seisid lallutades leti ees, muist istus räpaste laudade ümber pinkidel, ees õlle ja wiinapudelid. Mõ-

ned neist olid juba enda täis lahkund ja waarusid lällutades edasitagasi. Korraga ligines Jeesuselle keegi topsiwend ja ütles: „Mis sa kurat kuiwalt istud, kas pole raha wõi mis? . . . Tule istu mu juure, täna wõid mu kulu pääle lahkuda, sest sain korraga suurema palgasumma kätte!“ Nähes, et Jeesus selle pääle sõnakestki ei lausund, sai ta wihaseks ja ütles: „Waat, kus saatan, ise räbalates, ent uhke kui kuriwaim! Häbened ehk minusugusega koos juua? . . .“ Selle pääle kukkus ta müriwewalt naerma, nii et kõigi kõrtsisoliijate filmad tema pääle pöördusid. Ra teised tegid tema järgi ja nüüd kajas metsik, kahjuröömus naer, nii et kõrtsitoa aknaruudud pörisesid. Et Jeesus selle pääle ikkagi weel poolt sõnakestki ei lausund ja isegi wihasi nägugi ei teind, kogusid mitmed tema ümber. Ja nüüd naersid ja pilksid nad teda, kuidas keegi mõistis. Neid wihasitas pöörafelt see, et Jeesus nendele mitte ainuist halba sõnagi ei ütelnud. Ainuist siis, kui mõned üleannetud talle näkku sülgasid ja kuklasse seljatagant löid, tõstis ta omad nukrad filmad teotajate poole, waatas neile kurwalt ja läbitungiwalt otsa ning ütles: „Häbi peaks teil olema inimesepoega teotada ja lüüa!“ Ent selle pääle wastas keegi hirwhammas: „Ennäe inimest! Ta räägib otsekui mõni palwewend, wõi ehk ongi ta seda? Poisid, teeme talle natuke särü!“ Ja nüüd haarasid kümmed toored käed temast kinni ja wiskasid ta uksest wälja tänawalle üteldes: „Meie palwewendi ei salli!“ Ja nüüd kostis jälle elajalik naer, õigemine hirnumine paljuist tooreist kõrdest.

Jeesus seisatas natuke, tõstis omad kurwad filmad külma tähtistaewa poole ja lausus kurwalt: „Isa anna neile andeks, kuigi nad teawad, mis nad teewad!“

Edasi sammudes tuli talle meele tema noorusaeg ja ta ümises: „Rahetuhande aasta eest olid nad samasugused.“ Ja siis tuli ta waimufilma ette pilt, mis oli samane äsja-olnuga ning pisarad tulid talle filmi. Ta jõudis eeslinna majade wahele, mis kükitawid reas kahel-pool tänawat. Paljud neist olid pimedad, sest neis elasid waesed, kel ei olnud raha õli ostmiseks. Ent suurem hulk oli neist siiski walgustet, olgugi waewafelt. Ühe sarnase poolpimedada, lünguwajund onnifeje ette jäi ta seisma. Eesriideta wäiksest aknast paistis nõrk tulekuma. Jeesus waatas aknast sisse, ja mis ta nägi? . . . Wiletsas toakeses istus kestealine kahwatu näoga naisterahwas laua taga ja nuttis. Ta kõrwal seisis wäike kuueaastane kõhn tütarlaps; kaks paari aasta wõrra wanemat poisikest istusid wiletsal fängil, waadates kurwalt oma ette. Kõik nad olid riietet wäga halwasti. „Ema, mu kõht on nii tühi, üksainus suutäiski leiba,“ ütles tüdrukuke lödijesdes oma närufes kleidifeses. Ema, kelle see wiletsus wäga närwiliseks oli teind, wastas wihaselt: „Kust kuradist ma sulle selle leiba wälja wõtan, oota kui isa tuleb, ehk toob midagi!“ Jeesus astus tasakesi uksest sisse, keegi ei kuulnud ega pannud teda tähele. Ta ligines emale seljatagant ja pani oma käe ta õlale. „Naine, miks sa nutad!“ küsis ta pehme, sulawa häälega. Naine kargas ehmatades piusti, jäädes talle tot-rana ja tummana otsa wahtima. „Ema, ma tahan süüa!“ hüüdis poisike nurgast. „Kas sul pole enam midagi lastele anda, kus on su mees?“ Hüüdis pääsesid lahti naise keelepaelad ja ta wastas uuesti nutma puhledes: „Oleme wäga waesed, tööd ei leidu ja kui saabki, siis naeruwäärt palga eest. Olen haiglane, ei jõua töötada, mees ei jõua ka ükfinda

niipalju teenida, ja päälegi joob ta selle natukesegi õige sageli kõrtsis. Ka praegu on ta sääl!" Korraga kuuldus ukse taga väljas kolinat ja wandumist. „Säält ta nüüd tulebki, oo Jumal, nüüd peksab ta jälle mind ja lapsi!" Ja tõesti, toa-uks kuffus prantsatades pärani, juga külma talweõhku paisati tuppja ja läwele ilmus waaruw mees. Silmitsedes säält wiuwufese tuba nägi ta Jeesust ja hüüdis: „Naine, kurat, wõi sul on armuke, kuhu see mu rahagi muidu läheb!" ja Jeesufelle rusikat näidates: „Wõi sa kaabakas käid mu naise män, filmapilk wälja!" Jeesus astus ta juure, waatas talle filmi ja ütles: „Mees, mis olen ma teind sulle halba, et sa mind wannud ja ähwardad? Mispärast sa jood nii palju!" „On see sinu asi, tee et kaod, muidu löön su tühja päaluu kõlisma!" oli lallutaw ja wihane wastus. Nüüd astus Jeesus naise juure, pistis käe tasku, tõmbas säält wälja oma wiimase raha ning lausus: „Mine osta sellega lastele ja eneselle süüa!" Ja enne kui naine weel tänadagi sai, oli ta juba kadund.

Tänawalle jõudnud sõnas ta: „Milline suur waesus, häda ja rumalus!" Ja teda waldasid rasked muremõtted. Ja weel paljuist sarnaseist wiltsfaist, poolpimedast onnikesist tuli tal mööda minna ja weel palju waeseis riideis inimesi tuli talle wastu, ennekui ta jõudis agulist läbi linna. Nüüd oli juba päris pime. Üle katuste, tornide ja wabrikuforstnate rägastiku kummus süsimust taewas, kus põlesid külmad tähed otsekui õhkuwad sõekesed. Oli külm. Lumi ruidises ta jalgade all. Rahel pool nõõrsirget tänawat seisid majad, ent nad olid hästi suuremad ja nägusamad kui agulis, waeste linnajaos. Kõik aknad olid heledasti walgustet. Ja milline liikumine oli tänawail! Wurasid autod

otsekui linnud õkitades edasitagasi. Sõitsid woorimehed saanidega kellade kõlinal läbi tänawate. Ja lõpuks sadanded jala-käijad, kellel kõigil ääretu rutt. Sageli pidi ta teelt kõrwale astuma, et teed anda mõnele uhkele ifandalle. Ja kui ta seda mitte nii ruttu ei teind, sai ta jämedal kombel hurjutada ja sõimata. Et sellest kihawast rahwamasist pääseda, pööras ta ühte poolpimedasse kõrwaltänawasse. Siin oli liikumine märksa wäiksem. Ainult wahetewahel kohtas ta mõnd inimest. Ühe suure, walgustet akna alla jäi ta seisma. See oli waeste koolimaja. Toas põles suur jõulupu, mille ümber seisid trobikond lapsi ja mõned wanemad inimesed. Nurgas oli walge linaga kaet suur laud, mis oli täis maiustusi, raamatuid ja teisi wäikesi asju. Lapsed laulsid parajasti „Ma tulen taewast ülewalt". Jeesus kuulatas, ta filmad löid sarama, kui ta silmitses neid kehwalt, ent puhtalt riietet lapsi. Ja kuidas hiilgasid laste filmad, kui neile jagati jõulufingiks maiustusi ja muud kraami! Jeesus mõtles: „Mul on tõesti neist häämeel, sest nad on weel süütud, nende hing on weel puhast ja walge otsekui see lumi, mis liugleb pilwist. Ent need suured, kelle omakasul, ahnusel ja egoismil pole piiri ja kes on walmis isegi oma hingeõnnistust müüma! Kes on walmis Juudasena ära andma, oma welle, sõsart, kui saaks ainult neid higist ja werest haifewaid rahatükke, rahatükke, mis on tapnud niipalju hingi." Ja kurwana sammus ta edasi. Tänawa pimedaimas nurgas kohtas ta noort naisterahwast, kes oli mäsit üleni musta rüüsse. See astus Jeesufelle teele ette, waatas talle häbematuult filmi ja ütles: „Kui mind ihaldad, siis tule ühes, muidugi pead tublisti tasuma!" Sääljures naeratas ta kufsuwalt, kuna ta kii-

malised filmad rahutult läiklefid. „Naine, miks müüd sa end, miks rüwetad sa oma neitsilikku au!“ Ent selle pääle sai naine wihafeks, sülitas ta poole ning siistast läbi hammaste: „Mis läheb see sulle korda, pole mulle tarwis moraali-jutlust! Kanna ise oma hingekese eest hoolt, kui tahad. Ma elan üksford ilmas ja wannun seda tundi, mil ma tuln ilmale. Mis tähendab olla aus? . . . Ta eest ei maksa ju keegi midagi!“ Ja siis naeris ta metsiku, läbilõikawa häälega, ütles Jeesuselle weel: „Käi kus kurat!“ ja kadus lähemal hetkel ta filmist. Ja weel kurwemaks läks ta süda. Must maailma wari langes ta südamesse. Ta oli lootnud hoopis teistjagust wastuwõttu, ent nüüd sai ta petet oma lootusis. „Kas ma tõesti siis ainuühtsi inimest ei leia!“ ohkas ta. „Arwastin, et inimene minu äraoleku ajal paremaks, inimlikumaks on läind, ent praegu on kõik nagu mu noorpõlwestki. Wähe on muutund. Kultuur ja tsiwilifatsioon on teind hüigla hüppe, ent inimene, ta süda on jäänd endiseks. Igal sammul ainult kadendus, wiha ja wäiklus. Mu sõnad on heidet tuulde. Neil on kõrwad olnud, ent nad ei ole kuulnud.“ Niiwisi mõtiskelles jõudis ta südalinna. Jälle kohtas ta inimesi, kes woolasid jõena edasitagasi. Ja milline elu eeslinnaga wõrreldes! Rahelpool tänawat riwis ilmatu suured, mitmekordsed kiwist majaanürakad, mille aknad särasid elektritules otsekui hülgawad päikesed. Ka risti üle tänawate rippusid suured helendawad pallid, millest woolas koskedena alla walgust ja mille kõrwal kahwatas kuu wäskne pale ja tähtede hõbepilgud. Ja milline käre ümberingi! Kirikute wäskiste keldade kumin, autode tume ähmine ja rööghatamine, hobuste kabjaplagin, inimeste lõbus jutuajamin, hele naer ja

kilfed: kõik need sulasid kokku üheks sumisewaks ja kõrwulufustawaks käreks. Sarnases rahwamasis tundis Jeesus enda wõdrana ja parema meelega oleks ta tahtnud olla siit kaugel, kusalgi wäikeses ja warjulises kohas talwiste tähtede all. Korraga jooksis keegi ajalehemüüjapoistite temast mööda, kimp ajalehti kaenlas „Wiimased uudised,“ ostke! Palju ilusaid jõulujutte, palju päewauudiseid! Jõulunummer! 5000 waenlast surma saand! Ostke!“ kajasid ta heledad hüüded külma talwisesse õhe. Jälle tabas Jeesust uus pettumus. „Praegu on ju jõuluõdang, rahu- ja armastusepühad on ukse ees ja kusalgi kaugemal on metsik werewalamine, inimeste tapmine.“ Ja kaks heledat pisarat weeresid ta filmist. „Do inimesed, mis te teete. Kas olete selleks ilma tulnud, et sedagi üürifest aega, mis teile on ant, saata mööda purelemises ja kisklemises? Mu süda joolseb werd teie pärast!“ mõtiskles ta. Ent ta pettumuste mõõt polnud weel täis.

Wäsimus waldas teda. Hädasti oleks olnud tarwis puhkust, ent tal polnud kohta kuhu pää panna. Jõudis wiimaks ühe uhke suure maja ette, kust kostis rõõmus muusika ja käre. Ta seisatas ja jäi akna alla kuulatama. Waatas aknast wargi sisse ja imelik pilt awanes ta ees. Suur wõlwit saal, mille laest rippusid kuldsed kroonlühtrid, täis särawaid elektriküünlaid. Saali keskpaigas oli jõulupu, mis oli toredasti ehit. Silmipimestawad kul- ja hõbeehthed paistsid kuuse rohelistist oksist otsekui tähed. Siin-säääl nurkes ja seinäärtes seisid lumiwalgete linadega kaet lauad, mis olid täis rikkalikke sööke ja jookke. Ümber laudade istusid toredasti riidet isandad ja edewad daamid, huultel kofeteeriw naeratus. Nurgas mängis muusik, mil-

le saatel keerlesid paarikesed ümber jõulupuu. Seda waadeldes liugles üle Jeesuse näo jälle kaks pisart, mis säten-dasid otsekui heledad pärlid. „Milline prassimine ja küllus! Eiin raifatakse ja priifatakse hirmsaimal kombel, ent teis-tel pole midagi süüagi!“ mõtiskles ta. Ja talle tuli meele poolpime onnike ja näljased lapsed kusalgi räpases agulis.

„Piu-pau, piu-pau,“ kumisesid kiri-fukellad, kutsudes inimesi palwele. Ja ta hakkas sammuma nende kumise-wa kutse poole, sest ta tahtis jälle pärast neid pettumusi sääl olla, mis oli ta isa pärast. Pühakojade poole teel olles nägi ta palju inimesi, kes sammusid ka sinna poole. Imestama sundis teda see asja-olu, et need olid enamasti kõik wanal-dased, kehwapoolselt riidet eidekesed ja samasugused taadid. Ja küsides pöör-dus ta ühe halli habemega taadikese poole: „Mispärast näen ma ainult waeseid ja wiletsaid pühakotta töttawat, ent mitte sugugi rikkaid!“ Taadikese tös-tis omad wanadusest tuhmid filmad üles niug wastas: „Taewane Jumal on ol-nud ju ikka ainult wiletsate ja kidurate pärast. Rikkale pole teda tarwis, neil on parem Jumal; see on raha ja wõim!“ Ja nutufelt jutustas taadikese kui ülekohtused, ülbed ja ahned on need ülemad ja isegi need, kes peaks ometi waeste ja rõhutute poolt olema. „Läind näda-lal suri mu eideke. Kadunu wiimne tahtmine oli, et õpetaja tuleks teda mat-ma. Ent ta ei tulnud, waatamata mu härdaile palweile, sest mul polnud nii-palju maksa, kui ta nõudis!“ Jeesuse süda läks päris kurwaks.

Rad jõudsid pühakotta, mille aknad särasid tules. Parajasti laulis kogudus koraali „Suurrahu põlw on taewa all,“

Jeesuse näo üle lendas muige ja ta mõt-les: „Kus on see kiidet rahu nüüd.“ Ja talle tuli meele ajalehemüüja-poisike, kes oli hüüdnud, „5000 furnud waen-last.“ Taulmine lakkas ja õpetaja, mus-tas ametirüüsi, astus kantslisse. „Waata, ma kuulutan teile suurt rõõmu, sest teile on täna Dnnistegija sündind“ algas pastor jutlust. Ent kõikide südamed on sellele Dnnistegijale lufus,“ lausus Jee-sus mõttes. Ja nüüd jutlustas pastor sellest Dnnistegijast, kes oli tulnud päästma inimsugu patust, ent kelle olid noodsamad inimesed löönd risti. Ta raswane kõht wabises ja täisjöönd, li-haw nagu punetas, kui ta rääkis taewa-sest Jumalast. Ja kõigile neile, kes kuu-lewad ülemate sõna ja täidawad nurise-matult nende käsku, kuulutas ta osasaa-mist Jumalariigist, ent neile, kes on üle-annetud ja kes astuwad wastu oma ju-malastfäet walitsejatele ja häätegiatele ja kes nõuawad taga mingisuguseid enda olematuid õigusi, on määrat igawene hukkumine ja tuli põrgus. Ja ta kirjel-das heredais wärwes taewast ja põrgut nagu oleks ta neid isiklikult näind ja tundnud nagu oma maja. Ja lõpuks: „Issandal ei ole häämeel teie suurist rahakotest, mida teie hoiate rohkem kui oma hinge. Mu maja on lagund, teda tuleb remonteerida. Häbi peaks teil olema, et teie hingekarjane, Jumalast ärawalitsetu peab elama sarnases majas, mis on hullem kui rikka mehe sealaut. Tehke lahti omad südamed ja rahakotid! Alidate, sest mis te annate mulle, seda annate taewaselle Jumalale!“

Jeesus ei jõudnud seda enam ra-hulikult kannatada ja peaaegu oleks hüüd-nud wahela, et poisid fedas ja trotsid, mis on sul Jumalaga wõi Jumalal si-nuga tegemist! Ring talle tulid meele

warifeerid, kes nõndasamuti olid kõnelnud. Ei mitte minutikski ei tahtnud ta jääda sellesse kohta, mis oli saand Jumala nimega kauplemise tallermaaks! Ara siit kaugele! Isegi selle koha olid nad riivetand! Jah, kui tema hakkaks praegu jutlustama jälle wendlusest, inimfufest ja armastusest, siis oleksid need mustakuulifed warifeerid esimefed, kes poofsid ta risti otsekui roimari. Jah, ära siit, kaugele sellest linnast, kus teda olid taband nii paljud pettumused.

Ta pööras ühte kõrwaltanawasfe, et seda kaudu linnast lahkuda. Wangimajast mööda minnes kuulis ta hääli, mis paniid ta were soontes tarretama. Nähtawasti peffeti kedagi. Jeesus jäi kuulatama. Negamisi kustufid hääled, kuuldus waid nkfe prantfahtus ja roostetund riwide rigin. Siis jäi kõif walfeks ja midagi pääle koridoris kõndiwa wahj iuhetooniliste sammude ei olnud kuulda. Warsti soifufid needki. Minult harwa kuuldus weel mõni üfsit oige, mõni nõrk häälitfus otsekui maaalt. Jeesus astus ufse juure. Suur, rauaga ülelööd raske uks kargas hääletult lahti. Nägematult astus ta poolunifst wahift mööda, kes toetus püfsi najale. Pea leidis ta üles selle kongi ufse, kufst olid kostunud äsja karjatufed. Ka seegi uks awanes sama hääletult kui esimene. Nõske, fumbund õhk kargas ta ninna. Ta oli kongis. Nurgas lauakufel suitses wäike kollafe leegiga raswalamp, mis andis rohkem suitsu kui walgufst. Kui ta filmad selle suitsu ja poolhämarsega olid harjund, nägi ta oma ees põrandal haifewail õlgil üht inimeft lamawat. Ta riided olid nii räbalafed, et ihu oli mitmaft kohast näha. Kõhn, kondiline meherind oli eeft paljas. Näoift oli järele jäand ainult kõrged pöfenulik

ja filmad, mis olid wajund hoopis päaluusse, kufst nad paifstfid otsekui õhkuwad fõed, ifefugufe rohelifumeda metallife läifega. „Kes oled fa?“ küfis ta korraga õudufe häälega otsekui uneft ärgates. „Oled fa jälle mõni timuf, kes tulnud mind piinama. Piina. tapa mind, see on fu wõimufes, ent fa saad tappa ainult mu feha, mitte mu hingel!“ Siis jäi ta Jeesufelle jäifel, liikumatul pilgul otfa waatama. Ent imelik, mida kauem ta waataf, seda lahkemaks muutus ta fünge nägu. Wiimaks laufus ta juba peaaegu rõõmsalt: „Ma tean, fa ei ole tulnud mind piinama, seda ei tunnista fu nägu ega pilk!“ „Inimene, miks wiibid fa fiin, miks on arwat sulle fiiüks?“ küfis Jeesus pehmelt. Ja nüüd jutustas wang, kuidas teda oli taga kufsat, kuidas teda oli teotet ja ta üle hirwitet ja seda juft sellepärast, et ta oli jutlustand sellest, millest rääkis teo Suur Opetaja. „Siin on see raamat,“ seda üteldes näitas ta lauakufel olewa „Uue Testamendile,“ millepärast ma olen pidand põgenema otsekui metshirw, kellel kuumme hurta taga. Sellepärast olengi ma fiin. Ja ifegi fiin ei jäet mind rahule. Nad tahtfid mu kallal toime faata julmimat roim: tappa mu hing. Ent seda nad ei faa! See fäält,“ ta näitas uuesti „Uue Testamendile,“ „annab mulle jõudu wõitlemifeks, ta kofutab ja ergutab mind, kui olen nõrkemifel. Ennem tahan ma oma tõekspidamiste eeft furra, kui neift loobuda!“ Jeesufe nägu löi färama ning ta ütles: „Sa oled wõidelnud õiget wõitlemift. Ometigi olen ma leidnud inimefe, keda ma nii otfsifin ja selle juft fäält, kufst teda kõige wähem teadfin leida!“ „Kes oled fa, et kõneled nii?“ Ja uuesti waatas ta Jeesufelle filmi. „Nüüd tean nüüd mõifan, fa oled — oled Isfand!“ Ja Jeesufe jalgade ette roomates: „Is-

sand, mõtle ka minu pääle sääl ülewal!
„Jah, mu poeg, juba täna pead sa minu-
nuga Paradiisis olema! . .“

Kui wangiwahd tuli järgmisel hom-
mikul talle wett-leiba tooma, lamas wang-
furnult, wäljasirutet kätel põrandal, pool-
mädanend õlgil.

Ta tarretand, klaasised filmad, mida
ei olnud sulgend surm, wahtisid õndselt
pääfese poole, mis seisis werewa rattana
taewawõlwil. Selles angund pilgus
oli nagu mingisugune suur süüdis-
tus, suur appihüüd ja protest kõige üle-
kohtu wastu.

Meinhard Aleksa.

Neet poeg.

Juba mitmed ajad wotas isa poega
linnast maale. Oli paar korda isegi
hobusega järgi sõitnud, kuid olid ifka
põhjused, mis takistasid minekut: mõ-
nikord ei luband seda õppimine, mõni-
ford mitmed muud teadmata põhju-
sed. Täna oli ta ise otsustand üle
mitme aja jala koju lõmpida, et
wana isa mitte wihale ajada, sest
wiimast kord oli ta ütelnudki, et kui
järgmisel pühapäewal koju ei tule,
siis ärgu näidaku enam ennast isa-
majas. Ehk küll isal tema hinges
wääriwat kohta ei olnud, ega
puhas, tõsine armastus wanemate
wastu temas aset polnud leidnud,
kuid ta ifkagi teadis, et see on ta isa,
kes tema on üles kaswatand, kuigi
waljuses — wast üleliigseski walju-
ses, ja et teda peab austama ja tema
sõna kuulma. Wastumeelselt pani ta
müüji pähe ja suundus aeglaselt süinge

südamega koju poole. Saladki liiku-
sid nagu tahtmatult, hinge waldas
rusuw meeleolu ja mõistus eietas
kattendilist mälestustelõnga.

Oli nii palju seda teed mööda
käid. Kui kõit jäljed kokku korjata
ja ritta asetada, siis oleks nad: tin-
gimata kodu- ja kooliwahelise tee jär-
jest katnud. Tulid meele esimesed
kooliaastad: kuidas ta oli tikkund
kooli ja sõõstnud teadmiste järele!
Kord wõttiski isa ta laadale linna
kaasa ja tagasi koju enam ei tood.
Esimesed koolipäewad . . . Millise
hoole ja andumusega sai õpit, kellegi
surwe all, töötati mehaaniliselt wa-
nemate waljuse all. Peagi sai willand
seda distsiplineerit elu ja ta tahtis
põgeneda kuhugi. Kuid kuhu? Kodus
wotas samasugune ja wast weel wal-
jemgi ifawits, kuid ka laia ilma
wastu oli niisuguseis oludes umb-

usaldus tekkind. Minusefeks peidu-paigats oli meel emasiili. Sgal laupäewal, kui õppetöö lakkas puhkepäewaks, wiis teda koju nägematu wõim. Käidi nädala wahaeegil, mindi mõniford wargfigi koolitööst eemale hoidudes koju, et wiibida lapsea õnnelikke mälestuste rajal põgenitunagi. Kuid nüüd selle kümne aasta jooksul, kui wõõrats on jäänd kodu! Isegi neid ilusaid lapsea mälestusi lahutab mingi ähmuseford. Suur wahel on endise ja nüüdse kodu wahel: endine nii hele, päiksepaisteline, kuid nüüdne hall, tume, walgusewaene ja nagu sõlmena kahe kodu wahel seisab mingi murepilw — see on ema surm.

Peni haugatus äratas ta mõtisklemisest. Ta tõstab filmad üles ja näeb puude wahelt isamaja halli siluetti paistwat. Juba hämaridub. Näib nagu lastuks pimedus puudesse piirata maja kohal ikka alla ja alla poole. Ta astub aeglaselt õue. Sümpates jookseb wana peni talle wastu, lakub ta käsi, tahab isegi suuni ulatada, kuid ta tõukab peni wihaselt jalaga eemale. Wana peni katjub nagu lepituseks weel paar korda ligineda, kuid wihane tõelus peletab ta lõplikult eemale ja koer on sunnit oma rõõmutuhinat piirama ja järgneb häbelikult, pettunult poisi truu teenrina eeskoja ukseni, kuhu sisseastudes poiss ukse wana peni nina all tõmbab kinni, jättes ta wesiisel filmil wälja.

Geškotta astudes näeb ta wenna-naist pliidi ääres askeldawat ja ukse klõpsatust kuuldes tõstab ta pää üles, waadates pilgul tulijat. Sisseastudes tahtis ta teretada, kuid sõna jäi pooleli suhu. Nende pilgud kohtusid, tulija seisatas wahel, tahtes midagi piinlikkusest ütelda, kuid midagi polnud käepärast: ta astus sõnalausumata tahapoole. Loas istusid isa ja wennad, arutades hoolega päewamuresid. Nähes tulijat katkestus kõne kõmin, uudishimulikel pilkel waatasid nad temale wastu ja ootasid sõna. Ta pidi teretama, jäi isegi seisatama, kuid sõna ei tulnud suust — ta waitis. Isa ja poja pilgud kohtusid. Wiimaks tahtis ta familjäärset tooni wõtta, et sellega kinni katta nende wahel tekkind piinlikku waitust, kuid lõbusalle wesse-improwisatsioonile ei olnud sel minutil ta süingeis mõtteis aset. Säbelikult sammus ta kapitaha, wõttis aeglaselt palitu seljast, kõhatas ning lastuks aeglaselt sängiäärele. Ta ei julgend wendade ja isa silmade ette minna, nende pilgud olid temale terawad kui nooled ja talle paistis, et ta nende filmade ees mingi iseäralise, haruldase olewusena paistab, keda pärani filmil wahitakse. Isa tegi tulijalle paar küsimust, tahtes jutulõnga kerimist jatkata, kuid poeg wastas nii kuiwalt ja otseselselt, et ei jäänd ühtki konksu, millest oleks wõind kinni haarata ja juttu edasi arendada. Waitus — õudne

waihus . . . Ta tahtis, et wennadki oleks oma keskel kõnelust jatkand, kuid ta oli ka nende keskele mõrastara õhkonna loond.

Sääl jooksid wennalapsed suure kõraga tuppa. Nähes linnaletle sängiärel istuwat, jäid nad kohkunult tema ette seisma ja wahtijid talle otse suuril lapselikel silmil. Jägi lapselikude all oli tal piinlik olla. Siis mõttis ta taskust paar komrwekki ja ulatas lastele ja nad jooksid suure rõõmuhüüdega emale linnaletle kosti näitama. Kuid warsti tulid lapsed irisedes tuppa tagasi ja nõudsid lellelt weel komrwekke. Ta piüdis neid rahustada, üteldes nagu wabanduseks, et tal enam ei ole, kuid lapsed ei wõtnud seda kuulda, waid hakkasid nagu kiuste weel waljumini tarjuma.

Kui walusalt lõikas see kisa tema tundelisse hingae, ta tungis otse üdini. Ta heitis pikali sängi, peitis pää patjadesse, et mitte kuulda seda õudses waihuses kostwat läbilõikawat kisa, mis nürida saena ta igawesti haiglast ja solwamijale wastuwõtlikku südant weristas. Ta muljus käte wahel pääd, wiskles sängis suurtes hingelisis piines, ta heitles otse ketserlikus agoonias.

Wiimaks wäsis ta roidund hing, mõistus lakkas funktsioneerimast ja uneämblik hakkas juba siidwõrku ta wäsiind filmadelle kuduma ja wiimaks põimides ülsifud niidid jäme-

daks kõiets, tõmbas uinuja silmalaud finni. Weel wilsahtas ta mõtteefraanil katkendiline elupilt. Ta nägi enda emasiiles ahju kõrwal istuwat, kuna isa suure laua taga istudes laupäewa-õhtust palwet pidas; wennad istusid ka, kes laua, kes ahju, afna kõrwal ja kõide silmis helkis rõõmutulute. Tubagi oli nii walge, nii soe ja kõik oli täidet pühapäewa meeleolust. Siis katkes pilt minewikku warisend mälestusist, tumedad warjud mäsifid mõistuse endasje ja ta uinus.

Oli juba kaunis hilja, kui ta järgmisel päewal ärkas. Tundus nagu wähe kodusem ja meeleolugi oli lahedam. Kuid söögilaua taga tekkind surmawaihus löi jällegi ta rööpast wälja. Ta katsus kõnelda, kuid nende hinges ofutus liig wähe ühist waatamata werefugulusele ja jutt kuidagi ei arenend. Tema sõnad ei leidnud pinda wendade kivi-tuimil siidameil, nende waatenurk oli liig erinew tema omast ja sõnad hahtusid mõrastawas sfääris. Ta tarretus, kuuldes enda sõnu, mis õudselst ja mõdralt kostusid ta kõrwu lusika klõbina saatel. Ta ei julend enam silmigi taldrifult üles tõsta ja katsus libedasti söömise kallal ametis olla. Kuid ta hell hing tundis siiski, kuidas isa puuriw pilt kogu aeg tema pääl wiibis ja teda põletas nagu tulileef.

Pääle söögi ligines ta afnale ja hakkas wälja wahtima, kuid ta sil-

mad ei näind midagi, öieti ta ei tahtnudki näha, ta pigistas nad wahel finnigi, tundes puurivat walu hinge. Siis liginesid temale jälle lapied. Ta tahtis nendega aega hata wiima, et sellega finni katta enda rahutust. Ta silitas neid, katfus iegi kõnelda, kuid kõnelus osutus ikka liig ebakohaseks ja iga sõna man waatas ta wennanaise poole. Ta katfus neid hüpatada, kiigutas jalal, kuid kord wäärastas nõrk lapse jalg ja laps kukkus maha. Jälle oli tisa lahti ja mindi emale kaebama, et linnalell tegi haiget. See oli jällegi uus walumool tema hinge. Ta nägi, kuidas wennanaine püüdis hääkstegeuast naeratada, rahustades last, kuid sala südamas näis ta siiski wiha kandwat. Ta ei jõudnud enam kuulata seda läbilõikawat, tema pääle kaebawat tisa ja ta põgenes toast. Ta käis põõningud, keldrid ja aidad läbi, et rahu leida lapsea mälestusis. Ta tuhnis prügi- ja kolihunnikus, et aega wiita. Ta käe alla sattusid mitmesugused lapsea mänuasjad, kuid kõige wastu oli ta nüüd üksikõikne, nad olid talle iegi wastikud. Ta luusis mööda metsi, mööda jõekallast, tahtes et weewood sünged mõtted temalt wiiks, kuid kõit asjata: süda lödmentas ikka enam ja enam põewail walutundeil ja ilusad lapsea mälestused tegid tema hinge waludelle weel wastunõitlikumaks ja hellamaks.

Ta pöördus jälle koju poole, kuid mida lähemalle ta jõudis, seda mäsu-lijemaks ja walusamaks läks tema silda. Ta tundis, et wõimata on siin edasi elada, iegi päewa ei osand ta siin kuidagi weeta. Ta otustas põgeneda, põgeneda siit jäädawalt, kus temale kõit nii wõõras. Palju ligemal seisawad temale kooliwennad, kellega kümmekond aastat on töötet koos ühiste sihtide kallal, nad on üksteisest saand aru kõigi häide ja paha külgedega, nende waemulijusti wahekorris tundub ikka midagi ühist, kuid siin mingi fataalne õhkkond lahutab hinge üksteisest ja wiist iialgi ei saa newad üksteist tundma, üksteist täiesti mõistma, ehk küll nende soontes ühe ema weri woolab. Nende hinged olid erilijis suunes arenend ja ülepääsematu kuristik haigutas nende wahel, millest ükski ei suutnud üle astuda. Isa poolt selles samme teha ei luband wanema au ja wanamehelik fanatism, kuid poeg wast tahtiski silda ehitada üle selle kuristikku, kuid ei osand. Ta otustas minna, minna ära selsamal tunnil igaweseks, et mitte patustada wanema ees oma paratumatu isemeelikusega. Ta astus tuppa, pani palitu selga ja astus ukse poole, kuid seisatas pilguks weel läwel. „Kuhu sa lähed?“ küsis isa. „Mõllesin linna minna“, wastas poeg wärisewal häälel. „Mis sa sinna täna siis nii tikud, küll ma su homme iegi hobusega wiin?“

„Ei saa jääda... õppida on ja...“

„Mis ja siis raamatuid ühes ei mõtnud, oleks mõind siin ka õppida.. Mis ja jääd linnaski teed!“

Nähes, et poeg midagi ei wastand ja ufsele weel lähemalle nihkus, muutus isa poja isemeelikuse üle ägedaks ja rääkis edasi: „Pool aastat et ole enam kodus käind, isa muudkui saattu raha järgi. Tuleb tunniks koju — uhke päälegi. Kui linn sulle nii armas on, mis ja siis tänagi siia tulid? ... Isa on sul igalpool abiks, kuid kas hoolitseti minu eest nii, kui ma koolis käisin? Kuid lootuses Sumala pääle sain paremini läbi kui wait sina. Ja pagan teab, mis teile säääl nüüd õpetataksigi, igapäew lähed ikka lollimaks ja lollimaks. Eht küll mina juba wananees olen ja uueaja teadmiste poolest maha olen jäänd, kuid sina poeg oled elutundmises weel pimeduse lõidikuis, ei ja eluvalgust pole weel näind. Ja mis see uueaja teadus ka on... oh, ei maksa rääkidagi! Parema räägin ma neljale seinale kui sinule. Do poeg ela omapääd... Senni olen ma su eest hoolt kannud, sind õpetand, kuid kes enam oma isa sõna ei taha kuulda, ega niisugusest inimest sa! ...“

Ragu sütel oli ta kõik see aeg. Ta nägi, kuidas isa käed ägedalt rusikasle tõmbusid ja kuidas tema silmis vihaleet lõkendama löi. Ta süda täitus määratu waluga, olles walmis igal filmapilgul lõhkema. Ta tahtis oma südant isa ette puistata ja kõike selgeks teha, kuid ta tundis, et see oleks asjatu, sest isa ikkagi temast aru ei saaks ja see aina suurendaks wihatuld ja süwendaks kurisõtkku nende wahel. Ta filmad läksid märjaks ja pärilitena meeresid tulikuumad wisarad üle põskede. Ta ei jõudnud enam sügawat, hingepõhjast rulewat nuukhumiist tagasi hoida, pisarad woolasid ojana ja ta astus jäädawalt üle isakoja läwe, isa sajawate sõnade kostudes: „Mine, mine, laia maailma, jookse tema himurate lõbude järele, jobu neist, otji neis endale rahuldust, kuid ärgu su jalg kunagi enam isamaja läwe üle astugu. Sa ei ole wäärt et ma sind oma pojaks nimetan, ma ei taha su isa olla, kelle au ja jalge alla tal-
lad ja ilma nõrkustelle söödaks annad. Küll ilm sind õpetab ja su õigele teele sääb!“

Eduard Kull.

Tahtekaswatamifeit.

Psühholoogia jaotab inimese hinge- elu awaldufed kolme ossa: tunnetuse-, tundmuse- ja tahtealasse. Inimesele, kelle sihiks on täiuselle jõuda isiklikus elus ja olla ühtlasi kasulik ühiskonna- liige, on wajaline, et tema waimlifed jõud oleksid kõik ühtlaselt wäljaarenend. Ainult kõikfülgfelt, harmoonilifelt are- nend hingeelu alad moodustawad aluse õnnelikuks eluks. Meie ei hinda inimese teadmisi, oskusi, kõrgeid hingelisi oma- dusi ehk kindlat iseloomu mitte üffikult, waid loeme isikut ainult siis täiswäärseks, kui temas on kõiki neid wooruseid leida. Kuigi inimeses mitmed pahed ja wooru- sed päriwuse teel edasi kantakse, wõib fiiski iga normaalne isik oma põhitunge kas arendada wälja ehk enamwähem suruda maha. Teadmisi omandame otsekohefe õppimise ja waatluste abil, tundmused arenewad põhiinstinktest kaswatuse waral, kuid tahte kaswatamises langeb suurim osa isiku enda waba walikulle.

Rahtlemata mõjuwad otstarbekohane kaswatus, wastawad teadmised, ümbrus- kond ehk miljöö ka tahte arendamisele kaudselt, kuid nad annawad waid häid algeid, eeskujusid, kuna igal üffikul jääb enda kohuseks neid wastawalt aren- dada ja kasutada.

Et meie ühiskonnas tahtekaswata- mist sageli alahinnatakse, sellepärast pea- taks siin selle küsimuse juures eriti.

Zugedes mõnest tähtsast ehk ideaal- sest isikust ehk üldse neist, kes inimkonna elu on rikastand kas waimliste wõi majandusliste wäärtustega, arwab meiski tahe tegutseda samuti, muutuda samasu- guseiks kasulikeks inimesiks. Eriti noored,

kes rutemini tuld wõtawad, lubawad, kui mitte awalikult, siis vähemalt iseen- das, tingimata jälgida ant eeskujusid.

Nähes oma kaaskodanikke õnnelikult ja külluses elawat, läbistab meidki tung samuti oma elu jääda. On teised seda oma ausa töö ja hoole abil kätte saand, miks ei peaks meiegi seda saawu- tama. Ja suure hooga asutakse tööle wastawas suunas, et loodetawaid taga- järgi kätte saada. Ent kui sageli ei nähta seda, et eriti just noored, puutu- des kokku elu karmi tõelikkusega, raskuste ja elumugawustega, warstigi jätawad omad sihid kõrwale, jääwad ükskõikseks ehk hakkawad oma madalate kirgede ja tungide järele tegutsema. Häid algusi on nii palju, aga häid lõppresultaate nii wähe! Wiga seisab siin selles, et pole harjut küllalt järjekindlalt tegutsema, pole harjut raskusi wõitma, mõnususist loobuma; ühesõnaga puudub tahtejõud. Häa ja kindla tahte harimisele tuleb noo- relt ajuda ja teda arendada just wäikste asjadele kallal. Ülejõu on alguses misti raske töö ehk ulesanne lõpule wiia, millestki eriti mõnustast loobuda, kuid alates wäikste asjadega, harjume meie ka suuremaid raskusi uletama. Keegi pole nii noor, et tahtekaswatamine liig wara ehk nii wana, et see juba hilja oleks. Kõige päält peame püsiwust har- jutama, et kui oleme ühe asja leidnud wäärtuslise ja kättesaadawa olewat, siis selle ka kõigile raskustelle waatamata saa- wutame. Püsiwus wiib alati sihile, olgu aeg pikk ehk lühike, muidugi kui sihiks on ant oludes üldse wõimalik. Püsiwuse puudust wõib märgata ka õpilaste töö-

tamises, nii õppimise, kui teiste ettevõtete alal. Usutakse nii ilusate sihtide kallale ja suure waimustusega tööle, kuid lõpptulemused on sageli minimaalsed, sest puudub püsivus, ent wiimastega algusest kaugemale ei jõuta. Siin olgu kindlaks reeglits ütetus: „Kes käe fõrd adra külge on pannud — ärgu waadaku enam tagasi“ ja see maksu ka wäiksemaiski asjus. Noorelt tuleb igalühel tahfekindlust enefes arendada, ainult siis on lootus täiskaswanuis tugewaid iseloomu leida. Juba aegfasti tuleb noortel otsufelle jõuda oma huwi fuuna kohta ja siis sel alal kindlasti ja püsivalt töötada. Sihte faawutatakse töö, mitte mõnutsemise ja logelemise läbi.

Õnn ei feisa mitte tööta-olemises, waid kohusetäitmises ja loomistõõmus. Bahena efineb meie feltskonnas nähtus, et keegi ei tunne end kohustet olewat midagi täpselt, lubat ajal teha. Põhjuseks on lohatus ja teiste huwidega mitte-arwestamine. Kui on kawatsel ehl lubat midagi teha, siis katfutaagu ka wäiksemaiski asjus täpne olla, sest „täp-fus on kuningate wiisafus“ ütleb wana-fõna. Ärgu leidku unustamine meie kohusetäitmisel aset, sest see wõib haje-meelsuseks kujuneda, mis meid kõlbma-tuks teeb wastutawal kohal töötamiseks.

Kuid tahtetegewus ei wäljendu mitte ükfi tegewuses ehl teoenergiast, waid ka

tungide ja kirgede walitfentises — tafis-tusenergiast. Diline ehl fuurfugune on see, kes mitte ükfi ei walitse enefe üle fihikindluses ja töökuses, waid kes ka oma fifemiste hingeele nähtuste üle on peremees. „Kasfeim on endast wõitu faada,“ ütleb üks wanafõna. Ka kes fuunas tuleb igalühel end arendada ja kaswatada. Peame õppima feelduma kõige päält ükfikuiust lubat asjust, alles siis fuudame keelatuft loobuda. Peame enefewalitsemisele jõudma, nii tegudes kui rääkimises, et fuudafime omad üteli-fed alati rahulikult läbitaaluda ja teifeks: õigel kohal waikida. Rääkimine ja kerge-meelselt lobifimine on kümnekord hal-wem kui waikimine. Suurt enefewalit-semiust nõuab waikimise-kulla alalhoid-mine. Tähtis on iseloomu kujunemises ka see, et meie fuudafime puht-füüfilisift mugawuufift loobuda, nagu oma toitmis-tungi taltfutada, iga fõrd mõõdukuft pi-dada ja weel enam ärritawaiust jookest loobuda. Kes fuudab neis alamais, jämedamais wajadufis enda üle walitfeda, ainult see faab kätte kõrgema distfipliini, fifemise hariduse. Meie tahtekaswatufe siht olgu — kindel tahe, kuid seejuures tingimata ainult kõrgemate wäärtuste teenistufes. Hoolikuft, ettewaatuft, tee-niwat armastuust teiste wastu awaldades, püüame edasi täiuse ja fifemise harmoonia fihis, alates wäikefift asjust ja lõpetades suurtega.

A. Gluf.

A e g.

Ujafüsimus on juba väga ammu teadufemeeste meeli waldand. Uja loomus paistis alati mõistatuslikuna. Juba Augustinus ütles: „Kui sa minult küsifid, mis on aeg, siis wastan ma: ei tea. Kui aga sa minult seda ei küsi, siis tean, mis ta on.“ Nende sõnadega tahtis ta ütelda, et temale on väga hästi teada aeg, kui konkreetne nähtus, ent wastata füsiliselt aja olemasolu kohta ei saa tema mitte.

Kas on olemas aeg reaalselt või ei? Ka sellele küsimusele on raske wastata. Et materiaalsed asjad on olemas, selles ei teki mingifugust kahtlust. Selles, et on olemas kiwid, taimed, wesi ja teised asjad, on kerge weenduda. Ma woin neid näha, haista ja käega katsuda. Et on olemas taugufes tähed, selles woin ma weenduda, kui juhin läbi pikafilma omad pilgud taewalaotusse. Kuhu pean aga mina omad pilgud juhtima, et weenduda ajas, kuidas saaksin mina aega pihku haarata, et weenduda tema reaalsufes? Asjadel on kindel worm: nagu mineraalid, taimed. Nad ei muuda oma kuju, on endale farnased nii hästi täna kui homme, kuid aeg? Aeg woolab ja muutub igawesti, ta on see tõsine perpetuum mobile, tal ei ole mingifugust wormi. Ta koosneb olewikust, minewikust ja tulewikust. Aga kus on aeg? . . . Paistab, teda ei ole üldse olemas. Kuid igatahes tegelikult, ent füiski ta on olemas, sest meie räägime temast, meie mõõdame teda ja kasutame teda omis arwestufis. Kuidas tuleb seletada seda waturääkiwust? Ehk õigemini, mis aeg on füis lõpuks? . . .

Et wastata sellele küsimusele, waatame ajale psükoloogilifest seisukohast, nimelt waatleme, kuidas meie tajume ja hindame aega.

Et aeg on suurus, ma usun, selles ei tarwifse kahelda. Meie räägime, et aeg oli pikk ja lühife, ta võib festa lauem ja wähem.

Millifed abinõud on meie teadwufes, millede abil meie wõime määrata aja suurufe ja festwufe?

Tuleb tähendada, et aja määramifes ehk hindamifes, wõime teha nüsfugufeid wigu, millifeid ruumi määramifes kunagi ette ei tule. Näitufeks, üks ja sama aja wältus, päew, mis on saadet mõõda huwitawalt, paistab mälestufes nädala-pikkune olewat, samafugune päew, saadet mõõda piinlikufes ja ootamifes, näib igawikuna; samafugune päew saadet mõõda ühetaolifes töös, näib tunnina. Sihufesi wigu, mis tulewad ette aja määramifes, ei tule kunagi ruumi hindamifes. Millega seletada neid wigu?

Selleks, et wastata sellele küsimusele, katsume selgitada termiini „kujutife“ mõistet. Kujutifeks nimetame kõige selle, mis jääb meie teadwufe pääle hingelift elamust, äritust. Süis wõime kergelt määrata, millifed abinõud on meie teadwufe käsitada, aja festwufe määramifeks.

„Uega mõõdame enda teadwufes kujutiste hulgaga“, ütlewad mõned psükoloogid. Et see oletus on õige, võib terwe rea faktega tõestada.

Kõigepäält aja hindamine unes näitab selgelt, et kujutiste hulk mängib põhipandwaimat osa aja wältufe hindamifes. Üni, mis festis õige lühifest aega,

kuid mis oli täidet paljude unenägudega, näib õige pikana, ja ümberpöörd, uni, mille kestvus õige pikk, ent näht sündmustik väike, näib lühikesena.

Miks paistab päew, saadet mööda huwitawas ekskursioonis, pikana? . . . Sellepärast, et rändamisel kohtame alataja uusi nähtusi, ilusaid maastikke ja inimtüüpe, mis meid eriti huwitavad ja sellepärast meie teadwusse õige sügawad jäljed jätmawad. Ja kui meile kord tuleb meele mööddund päew, siis ärkab ellu meie teadwuses suur hulk märkeid ja kujutisi, mis teewad selle päewa õige pikaks.

Igatiis meist on wist pannud tähele, et ajawälded, mis kronoloogiliselt sõrdsed, näiwad mitte-wõrdsetena. Ajawälded, mis on kuhjat sündmustist, paistawad meile õige pikana, kuna ajajärgud, mis õieti sündmuste-waefed, näiwad õige lühikestena.

Kuid kujutiste hulk ei ole mitte ainuene faktor, mille abil meie hindame ajawäldet. On fakte, mis räägiwad sellele printsiibile wastu. Näituseks, aeg saadet mööda ootuses, kulub igawikuna. Kui keegi on määrand kohtamise ja tuleb oodata, siis paistwad mööduwad minutid tunni-pikkustena.

Wõtame lihtsama näite: sulguge laud, jenni kui teile üteldakse, millal mööddub minut. See aeg paistab teile õige pikana. Rahwasõna ütleb, „katel, millele te waatate, ei hakka kunagi keema.“ Nagu näha, need juhused ei allu ülaltähendat reeglile. Näib, uagu ei hinnataks siin ajawäldet kujutiste hulgaga.

Õuesti, ootamise- ja igawuseprotsessis tekib uus faktor, mille tõttu aeg näib pikana, kuid nende nähtuste seletamises tuleb panna tähele seda asjaolu, et aja hindamine teat juhtumisel on mitmesugune, sellejärele waadates, kas meie jäl-

gime sel momendil aega, kui meie teda elame üle, wõi sel momendil, kui meie teda tuletame meele.

Seda wahet wõib järgmiste näidete selgitada. Haigusaeag, näituseks, paistab meile õige pikana. Üks kuu haigusaeaga näib meile aasta-pikkune olewat, ent kui haigus on mööddund ja meie tuletame haigusaeaga meele, siis paistab ta meile lühemana, kui ta tegelikult oli. Igawuses weedet tunnid on pikad, aga kui meie pärast mälestame üleelat tunde, siis näib ta hoopis lühikesena, sest see aeg on täidet õige wäheste juhustega. Nagu näeme, ka need näited on seletetawad sama reeglina.

Ülaltood näiteist wõiks peaaegu tuua wälja teatawa sideme aja hindamise ja kujutiste hulga wahel meie teadwuses. Wõiksim peaaegu weenduda, et sellest oleks küllalt ajamõiste konstrueeriseks, ent säärane oleks mitte-õige, sest ajamõiste ehituseks on kujutiste hulgast liig wähe; on tarwis weel, et nende kujutiste wahel oleks weel mingisugune side.

Kui meie teadwuses ilmuks rida kujutusi A, B, C, kuid nii, et kui A järgi ilmub B, siis A kaoks meie teadwusest ja kui B järgi ilmuks C, siis jälle B kaoks j. n. e., sel juhusel mingisugust kujutist ei wõiks meile tekkida. Et ajamõiste tekkiks meie teadwuses on tarwis, et sel ajal, kui meie teadwusse, ilmub element B, leiaksid sääl aset ka elementid C ja A. Ainult neil tingimustel wõib tekkida ajamõiste. On tarwilik, et meie teadwuses oleks wähemalt kolm elementi, mis oleksid teine-teisega wahekorras. Need kolm momenti harilikult märgitakse järgmiste terminiga: olewik, minewik, tulewik. Olewik on õieti see punkt, millest waatleme minewikku ja tulewikku.

Mis on olewik? Nende arwates, kes loewad aja millekski katkestumatuks nagu matemaatiline joon, on olewik ainult piir minewiku ja tulewiku wahel.

Harilikul kujutatakse olewikku kui lühikest momenti, teda wõrrelakse noateraga. Niisugune kujutus on ajast, kui teatawast lõpmata woolamistest. Kuid psücholoogiliselt nimetame olewikuks mitte lühikest momenti, waid kindlat ajawäl-det, mida wõib wõrrellda tähetorniga, kust wõime waadelda minewikku ja tulewikku.

Et lahendada küsimust olewiku wäl-tusest, tuleb määrata nii nimetat „tead-wuse maht“. Selle sõna all tuleb mõista nende märgete hulka, mida wõime ühel momendil oma teadwuses hoida. Kuidas seda leida, wiiks meid harutelus liig kaugesele, konstateerime ainult teadus-lised tulemused sel alal. Olewiku tead-wuse maksimum on 2—3 sekundini ja miinim $\frac{1}{500}$ sekundit.

Selle näite wastu, et aega mõõde-takse kujutiste hulgaga, wõiks wastulau-sena tuua ette järgmist kaht wäidet: 1) meil on ka aja tühjusetunne, millesse meie ei saa mahutada mingisugust sisu, 2) meie oskame ka niisuguseid lühikesi aja momente hinnata, millesse on wõi-matu mingisugust märget mahutada.

Kuid need wäited on alusetal. Meil ei ole mingisugust aja tühjusetunnet. Niisugune tunne on wõimata, niisama nagu wõimata on tühja ruumi kujutis. Meie teadwuses on alati mingisugune sisu.

Mis puutub sellesse omadusse, mis wõimaldab hinnata lühikesi ajawälteid, siis uurimised näitawad, et wäga wõimalik tema aluseks on mingisugused ärritused, mis seot meie organismi tegewusega. (Musklite ärritus, tunded, mis seot hingamise, werewooluga j. n. e.)

Et anda kujutust, aja rippuwusest olewuse füüsilisest konstruktsioonist, nimelt, milline wõib olla aja wastu-wõte olewusil, kellede kehahitus on teist-sugune kui meil, selle näiteks toob Herbert Spenser sääse aja ettekujutuse. Et aru saada, milline ettekujutus sääsel on ajast, kasutame järgmisi andmeid. Sääss annab oma lennuajal teat häälekõla, mida nimetame pirisemiseks. See hääel arwata-wasti sünnib tiibade löökest, mida ta teeb umbes 15.000 ühes sekundis. Kui nüüd kujutame endale, et sääss oma tiivalöögi ajal tunneb sedasama, mida tunneme meie korralikul käe liigutamisel üles ja alla, mille wälatus on üks sekund, siis wõime ütelda, sest et üks sääse tiivalöögi wälde wõrdub $\frac{1}{15000}$ sekundille, et sääss elab üle ühel sekundil sedasama, mis meie elame üle 15.000 sekundiga, s. o. umbes 5 tunniga. Teiste sõnadega, meie sekund wõrdub 15.000 sääse sekundille. Kui oletada, et sääse eluiga wõrdub ühele kuule ja arwesse wõtta, et sääss ühel sekundil elab üle sama palju, kui meie wiie tunniga, siis tuleb wälja, et sääss oma kuulisel elueal elab üle samapalju, kui meie 5. aastal.

Kuulus naturalist Karl Ernst von Behr kujutab teifiti aja rippuwust meie organismi ehitusest. Nimelt, tuleb ta wälja oletusest, et mõiste kiirus oleneb pulsi kiirusest ja muutub ühes wiimasega. Kui see nii, siis wõime fergesti saada aru, kuidas wõib muutuda meie ette-kujutus ajast ühes pulsi muutumisega. Wõime näituseks oletada, et inimelu, mis koosneb lapsesõlwest, täiseast ja wanadusest, kestab ainult ühe kuu, ja inimese puls lööks 1000 korda kiiremal, kui nüüd. Siis muutuks nähtuste wastuwõttlikkus põhjalikult, sest tema mõistus kiireneks, nimelt inimene wõiks wastu wõtta niisuguseid liigutusi, milliseid on

temal praegu võimata tajuda nende kiiruse tõttu. Nii näit. kuulilendu tema ei või jälgida: kuul liigub liig kiirelt; kuid kui tema mõttelend kiireneks, siis võiks tema kuulilendu jälgida, umbes nii, nagu meie praegu jälgime rongi, trammi j. n. e. Kuid selle eest oleksid aeglased liikumised talle täiesti kättesaamatud. Võpuks, kui eluiga sõrduks ainult 40 minutile, siis rohud ja lilled oleksid talle sama muutmatus, nagu praegu meie näivad mäed. Punga kasvuist selle eluaja jooksul oleks võind temal olla samavähe teadmisi, kui vähe praegu teame geoloogilisest maakerast muutumist. Meie tähelepanule oleks tajumata loomade liikumine, see oleks liig aeglane; paremal juhusel järeldaksime neid samuti, nagu teeme seda praegu taevatahtiga.

Mis siis objektiivses ilmas vastavad ajale meie teadused? . . . Näit. närvi ärritusele vastavad objektiivses ilmas teat lainelised võnkumised, samuti vastavad ajale ka meie teadused teat korrapäraseid, perioodilised võnkumised. Alginimesel olid aja mõõtmiseks perioodilised taevakehade liikumised, perioodiline vaheldus öö ja päeva vahel ja selles mõttes on õigus wana-greeka filosoof Platon, kes ütles, et „taevakehad on aja organid.“ Tõegi teada, et taevakehade liikumine ei ole ainukene abinõu ajavoolu märkimiseks. Püha Augustinus arutas väga õieti, kui ütles: „kas tõesti, kui korraga lõpeks taevake-

hade liikumine, ja türeks ainult potitegi ratsas, et siis ei oleks mingisugust aega, millega võiksime siis mõõta selle ratta ümberjooksu?“ . . .

Võib võtta ükskõik millised perioodilised liikumised aja mõõtmiseks: näit., omal ajal küünla põlemine ehk psalmide laulmine kloostris olid tunt kui ainukesed abinõud ajavälte märkimiseks. Täpselt aja märkimiseks on tarvis tingimata korrapäraseid perioodid ja niisugused on korrapäraseid taevakehade liikumised, ehk korrapäraseid mõõduabinõud, mis praegusel ajal on tarvitusele võet füüsikalises teaduses.

Nii siis ajale vastab objektiivses ilmas teat liikumine. Igasugused nähtused, protsessid, juhtumised võivad meis esile kutsuda ajamõiste, kuid niisama nagu närvi ärritus, leiab ka aeg aset ainult meie teaduses. Väljaspool teadust, s. o. objektiivselt, aega ei ole.

Sellepärast oli Aristotelesel täielik õigus, kui ta püstitas küsimuse, kas oleks ilmas „aega“ kui ei oleks olemas „hinge.“ Tõesti, kui kõik olewad asjad jääksid, kuid ei avaldaks meie teadusele mingisugust mõju, siis aega kui niisugust ei oleks. Selles muinasloolises uneriigis kus kõik olewused oleks wallat unest, ei oleks aega. Aeg eksisteerib ainult meie teaduses. Et see on nii, siis on arusaadaw, et reaalselt peame nimetama mitte ainult seda, mida saame kättega katsuda.

Celpanowi järele Gustaw Leitmann.

Wäljaandja: Petseri Ühisgümnaasiumi eesti-osakonna Õppur-Ühing.

Toimetaja: Meinhard Aleksa.

T r ü k i v i g u

Lhk.	Rida	Trükit	Peab olema
1	4 ülalt	E. Fluss	A. Fluss
5	13 alt	mii	mii'
6	2 ülalt	Mis	„Mis
6	9 „	tarõ	tarõ'
7	4 „	elopäivä	elopäivä'
7	4 alt	minu veab	veab minu
8	10 ülalt	pime	pime,
8	13 alt	mind	mind,
9	3 ülalt	lääs	lääs.
9	13 „	harizoni	horizoni
11	1 veerg	8 „	maapääle
11	2 „	1 alt	õlle
14	1 „	11 „	ilmatu suured
15	1 „	17 „	niug
15	1 „	1 „	„Suurrahu põlw
21	1 „	5 „	poeg
21	2 „	6 „	wäärt
21	2 „	1 „	sääb!
22	2 „	14 ülalt	elumugawustega
22	2 „	8 alt	Kõige päält
24	2 „	16 ülalt	aja wältus
25	2 „	13 „	näib ta

— Hind 30 marka. —